

ONTOLOGIA LIMBAJULUI ȘI SEMNIFICAȚILE EI SEMIOTICE ȘI EDUCAȚIONALE

ONTOLOGY OF LANGUAGE AND ITS SEMIOTIC AND EDUCATIONAL MEANINGS

Valentin Cușcă, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Valentin Cușcă, PhD, associate professor,
„Ion Creangă” SPU from Chisinau
ORCID: 0000-0002-3122-5064

CZU: 81:111

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p131-139

Abstract

The ontology of language is related to the relationship between language, thought and reality, and refers to the very genesis and its constituent elements, called linguistic facts. The article starts from a brief review of the theoretical concepts regarding the essence of language: naturalism / realism, structuralism, neopositivism, E. Coșeriu's conception, creationism. Ontologically, the word is a conventional linguistic symbol, which appears historically, by naming the facts, relationships and phenomena of reality. In this context, it has a meaning by reference to something, as a whole (extension) and a meaning, by content (intention). The functions of language are analyzed: denominative (naming), communication and cognitive formative, the correlation between thinking, logic and language, between syntax and linguistic and logical semantics. In conclusion, some aspects are examined, related to the role of language and scientific language in the didactic discourse. Some applied suggestions for improving language education are made.

Key-words: language ontology, linguistic facts, realism, structuralism, meaning, meaning, educational language

Conceptii referitor la limbaj și gândire ca fenomene sociale

Referitor la apariția limbii există mai multe concepții, teorii care, ca regulă, lasă loc pentru diverse noi interpretări, nuanțări și concluzii. Printre ele cele mai relevante sunt - Teoria *naturalistă*, numită și *realistă*. Ea se axează pe prioritățile mentalului asupra limbajului. În această viziune, limba este un produs al evoluției umane, în cadrul unei activități practice orientate spre cunoașterea și valorificarea naturii. Această teorie își asumă existența externă, independent de gândire și limbaj. Din punct de vedere filosofic, în acest context al asumției ontologice fiziciste, oamenii sunt părți complexe ale lumii fizice. Datorită mentalului, aliaș gândirii, omul pe parcursul evoluției sociale a inventat/creat limbajul, prioritar, ca un instrument de comunicare și adaptare la realitate. În tradiția civilizației europene această concepție își are începutul în *Metafizica* lui Aristotel [1].

În acest sens, filosoful român I. Oprea cu referire la A. Filipide susține că «*legile limbii sunt obiective neadmițând intervenții voluntariste*» [9, p.353]. Această tradiție a fost consolidată în școala lingvisticii românește de G. Ivănescu [6]. Astfel, temelia ontologică a limbii o reprezintă relația, prin referință la realitate, care este constituită din obiecte, fenomene și raporturi. Elementele acestei realități sunt *numite* (nominalizate), prin «*botez*», cu ajutorul unor cuvinte (casă de locuit, vis, mai mare etc.) care fiind *semne simbolice* au caracter *convențional* și reflectă calitățile acestor elemente. Astfel este justificată *semnificația* cuvintelor, cărora în cadrul unui text, sau discurs li se atribuie un anumit *sens* în calitate de termeni ai propozițiilor. Termenii *semnificație* și *sens* sunt sinonime care, însă, au nuanțe semantice diferite – primul, prin referință la realitate, în *extensiune*, determină un conținut, iar

cel de al doilea – în aspect logic (*intensiune*), esența cuvântului ca și noțiune. Asemenea abordare realistă a provenienței limbajului, admite și intervenția creativă a factorului subiectiv, care contribuie la transformarea, dezvoltarea limbii, recunoaște rolul activ, modelator al ei asupra conștiinței individuale și a celei sociale. În cadrul acestui proces socio-cultural de evoluție a limbii, se constituie și elementele ei structurale - fonetica, etimologia, sintaxa, semiotica, semantica și pragmatica, sunt definite conceptele ontologice întemeietoare – cuvânt, nume, termen, noțiune, semn, simbol, denotant, conotație, semnificație, sens etc.

Un alt curent teoretic influent, care se află la originea lingvisticii ca știință, este *structuralismul*. Fondatorul acestui curent este cercetătorul elvețian *Ferdinand de Saussure* (1857-1913). Esența acestei teorii rezidă în faptul că fenomenul limbii poate fi înțeles ca un *principiu de imanență*, pornind de la trăsăturile ei interne (structurale) și nu de la evoluția ei istorică. Esențial este studiul *sincronic*, care se ocupă de *raporturile logice și psihologice* dintre termenii coexistenți ai sistemului, așa cum este perceput de conștiința colectivă, precum și studiul *diacronic*, care pune în evidență raporturile ce leagă termenii succesivi, ce se substituie unul altuia pentru a crea un sistem lingvistic coerent.

Exegeții acestei teorii pun în evidență meritul structuralismului de a redefini noțiunea de *valoare* lingvistică, ce exprimă un *raport*, existent între *semnificat* (formă acustică sau grafică) și *semnificant* (conținutul său în semnificație). Acest raport reprezintă un element cheie în întreg sistemul lingvistic. În cadrul acestei concepții limbajul reprezintă un fenomen social, produs al memoriei, în timp ce vorbirea este un fapt de creație individuală.

Secolul al XX-lea a fost dominat, preponderent, de curentul *pozitivismului logic*, numit și *neopozitivism*, care a deplasat studiul limbajului spre studierea relației dintre limbă și gândire și a relației limbajului gândirii (științific), și lumii faptelor fizice. Obiectul de studiu al acestui curent a devenit *analiza logică a limbajului științific* în cadrul *filosofiei limbajului*. Categoriile sale conceptuale au devenit *sintaxa* și *semantica logică*, orientate spre captarea adevărului științific și certitudinii cunoștințelor, eliminarea speculațiilor metafizice arbitrare. Reprezentanții remarcabili ai acestui curent sunt B.Russel, L.Wittgenstein, R.Carnap și alții.

Există și o categorie de viziuni asupra limbajului, care pun accentul pe anumite aspecte ce țin de evoluția și funcționarea limbii. Una dintre ele aparține ilustrului lingvist, de origine basarabeană, Eugen Coșeriu (1921-2002).

Într-un articol de sinteză, în revista *Limba Română* [2, p.146-150], el afirmă că omul ca și ființă socială, are două dimensiuni principale – *munca*, care transformă lumea fizică la necesitățile sale biologice și *limba*, prin care omul adaptează lumea la necesitățile sale esențiale. Lumea, susține lingvistul, constă din trei tipuri de obiecte:

a) *Matematice* - fără substanță ; de aceste obiecte create axiomatic de om avem siguranță.

b) *Naturale* - care constituie o substanță fizică cu o anumită formă și structură.

c) *Culturale* - ce le face omul cu un scop artistic, estetic .

Această asumție originală a obiectelor lumii este exprimată și cunoscută prin limbaj, care îl integrează pe om în realitate. Elementele limbii și principiile ei de funcționare sunt, preponderent, de natură structuralistă. Savantul Coșeriu pune în valoare *intuitivismul*, ca o corelație dintre rațional și psihologic (senzorial), afirmând că vorbitorul știe ce este limba intuitiv. [5] Limbajul , în viziunea sa, este o formă a culturii.

Tabloul teoriilor științifice despre originea și natura limbii ar fi, probabil, incomplet, dacă n-am aminti și despre viziunea *creaționistă*, care promovează ideea că limba este un dar de la Dumnezeu, o creație divină, precum scrie în Sfânta Scriptură: «și la început a fost Cuvântul și Cuvântul era cu Dumnezeu, și Cuvântul era Dumnezeu» [4, p. 113]. Afirmatia constată o identitate dintre Cuvânt și Dumnezeu, de aceea este inutilă o întrebare de tipul – dar cine a fost primul? Este la fel lipsit de sens să cerem o argumentare științifică a acestei afirmații, pentru că ea are un statut de revelație, de natură mitologică cu conotații mistice.

În context similar este prezentată și problema diversității lingvistice. Ea este legată de cunoscutul episod biblic, pomenit în capitolul XI din *Geneza*, care descrie intenția oamenilor de a construi în Babilon un turn (o scară lungă), cunoscut și ca turnul Babel, pentru a ajunge la Cer. Dumnezeu a amestecat limbile constructorilor stopând astfel lucrările. În schimb oamenii s-au ales cu o diversitate lingvistică remarcabilă. E drept că pe parcursul istoriei au mai apărut și alte limbi, iar unele au dispărut, sau sunt pe cale de dispariție, dar ce mai contează acest lucru în context alegoric. Această concepție, cu toate aspectele ei discutabile, creează, totuși, o *aură de sacralitate* limbii, ceea ce nu e deloc puțin, ba chiar e foarte mult în aspect valoric. În glumă fie vorba, n-ar fi stricat, probabil o intervenție divină și atunci, când oamenii s-au apucat să construiască în epoca modernă turnuri imense și clădiri „zgârie nori”.

Principiile formative și elementele ontologiei limbajului

Categoria filosofică *ontologie* este un verb, care din limba greacă are sensul *de a fi*, semnifică *ființă*, sau *existență*, cu referire la lucruri (obiecte), proprietăți (calități), procese, fapte. Cu alte cuvinte, existența este asociată cu realitatea lumii. Cu referire la realitatea fizică, I. Kant afirma că ea constituie un lucru în sine (necunoscut) și doar în procesul cunoașterii, ea se reflectă ca un dat empiric (fenomen) al rațiunii.

Ontologia limbii ține, în fond, de corelația limbaj – gândire – realitate. În acest aspect ontologic referitor la natura limbii, ne punem întrebarea- ce reprezintă limba ca entitate culturală, spirituală? Altfel spus - ce sunt *faptele lingvistice* și care este modul lor de apariție? După cum afirmă unii exegeți [7], apariția primelor cuvinte, primei limbi este învăluită în mister și nu vom cunoaște, probabil, niciodată cu certitudine aceste date. Această supoziție se fondează pe faptul, că apariția limbilor a fost precedată de o etapă în care a dominat *animismul*. Acest fenomen se caracterizează prin faptul că o comunitate umană trata esența naturii ca a ceva însuflețit, iar obiectele ei erau văzute, contemplate și înzestrate cu calități supranaturale, oculte, magice [11]. De aceea, chiar de la apariția limbii și până în prezent, diversitatea semantică a limbajului este, în bună parte, asociată cu magicul, misticul.

Polisemia, echivocul, conotațiile contextuale etc. mențin această stare de incertitudine. În această situație, când limbajul nu era încă legat cu gândirea ca procedeu de generalizare a esenței, a apărut la nivel de percepere senzitivă, inventarea unei ființe supranaturale, care este invizibilă, dar stăpână pe acțiunile umane și, care determină destinul individului și a comunității. La această etapă irațională, Dumnezeu creator este stăpânul gândind. Filosoful rus, M. Kozlova, consideră că limba a apărut în context uzual, din necesitatea comunicării, inițial pornind de la gesturi, mai apoi trecând la forme determinate emoțional prin exclamări nearticulate și doar la o etapă superioară a civilizației apare comunicarea articulată cu ajutorul cuvintelor [7]. Inițial a dominat forma orală, iar mai apoi, odată cu inventarea alfabetului și în formă scrisă.

Mai mulți filosofi ai limbajului și lingviști consacrați consideră că, genetic, primar a fost mentalul, iar mai apoi limbajul, însă, funcțional, vorbirea și gândirea sunt corelative [3, 7]. Limba este expresia materială a gândirii. În acest sens, M. Heidegger numește cuvântul - „*locuința existenței*” [10, p. 253]. Astfel, în evoluție, apar primele entități ontologice ale limbajului: mai întâi cuvintele, iar mai apoi propozițiile.

Există, însă și opinii, care consideră că primar în evoluție, în cadrul relației cu gândirea a fost limbajul (XI). Filosoful român H. Wald susține concepția că între cuvinte, mai întâi au apărut *formele substantivale*, iar mai târziu, cea *verbale*, iar din punct de vedere semantic, logic, inițial au fost *formele individuale și particulare* (un, acest, unii), iar pe urmă cele *generale* (toți, nici unul). Generalizarea, în acest sens, este un procedeu mai complex, decât simpla nominalizare a realității individuale ca un întreg.

În procesul istoric de constituire a limbii, „*nominalizarea este funcția de bază a limbajului*” [7, p. 41]. Teoria naturalistă a limbajului începe cu o ipoteză, și anume, „*că esența semnificației unui simbol lingvistic (cuvânt) constă în faptul, că el reprezintă ceva*” [3, p. 39]. Altfel spus, nominalizarea este un procedeu prin care oamenii, în procesul de comunicare în raport cu realitatea, convin, cu referință la obiecte, să le dea un nume, într-un fel să le “boteze” ca obiecte întregi. Adică, dacă ne referim la numele casă, atunci prin descriție stabilim sensul (esența) lui – obiect format din pereți, acoperiș, uși, geamuri, odăi, în care se poate locui. Cuvintele ce formează termeni științifici sunt descriși prin conținutul unei definiții, care exprimă logic sensul lor. Atunci când ne referim la entități matematice, construite teoretic de om în procesul cunoașterii (număr, operație matematică, ecuație etc) vom conștientiza faptul că aceste obiecte sunt reale, dar nu fizice și nici spațio-temporale. Ele au, în acest sens, o natură misterioasă, adică sunt o realitate ce nu poate fi descrisă empiric. La fel și cuvintele Dumnezeu, nemurirea sufletului etc, nu pot fi probate empiric. Ele sunt entități religioase reale pentru omul credincios, iar existența lor este rodul unei trăiri emoționale prin evlavie și asociere ritualică. Sunt și cuvinte, termeni, expresii, care au o interpretare metaforică, de aceea semnificația lor prin referință este incertă, iar sensul lor este volatil. De exemplu – profesia este o brățară de aur; copiii sunt bucuria vieții; mirific etc.

Nominalizarea, însă, nu se reduce doar la procedeu *descripției prin referință* la obiecte întregi. Există și procedeu numit *descripție cauzală*. De exemplu, afirmația – emanația bioxidului de carbon, provoacă fenomenul încălzirii globale. În acest caz fenomenul încălzirii globale este o consecință, efect, determinat de o cauză, emanația bioxidului de carbon. Deci fenomenul se explică ca o relație cauzală și nu prin referință. Desigur că trebuie, prealabil, să cunoaștem sensul termenului – bioxid de carbon, în acest caz și în alte cazuri similare. Mai există și un al treilea procedeu de nominalizare, mai complex – și anume, cel *descriptiv cauzal*. Anterior menționata, M. Kozlova, cu referire la G. Frege, menționează următoarea clasificare a numelor [7, p. 41] *Nume proprii* – semnifică obiecte, ființe concrete, individuale; de ex. Ștefan cel mare, nr. 1, acest tablou etc.

b) *Nume de funcții* (noțiuni-relații), ori descripții nedeterminate- (dacă-atunci, și, sau, sau- sau, numai dacă etc.)

c) *Propoziții*, care sunt considerate un caz particular al numelor, ca și nume ale unor obiecte logice speciale, și anume a valorilor logice *adevărat* sau *fals*.

În cadrul corelației gândire – limbă – cunoaștere, de rând cu funcția denominativă, care este esențială în constituirea limbii, mai există și funcțiile ce țin de *comunicare* și *cognitiv*

formativă. Aceste funcții se referă nu numai la aspectul lingvistic, care este expresia materială (ontologică) a gândirii, ci și la aspectul logic, axat pe valoarea semantică, ce ține nu numai de sensul cuvintelor, dar și de cel al propozițiilor. Anume propoziția și nu cuvintele răzlețe, afirmă M. Kozlova, cu referire la L. Wittgenstein, în aspect funcțional al limbii, constituie celula limbajului, lăcașul cunoștințelor. [7, p. 149]

Limba este un sistem comunicativ normat și, în acest sistem «*limba este baza creării logicului, iar logicul este baza creării limbajului*» [10, p. 14-15]. Cu toate acestea, limba și logica își au specificul său, în sensul că cuvintele și propozițiile sunt categorii gramaticale, iar noțiunile și judecățile, numite și propoziții logice în logica matematică, raționamentele, sunt forme logice ale gândirii. Formele logice se constituie pe baza celor lingvistice. Mulți logicieni, în acest sens, consideră că Aristotel n-a făcut altceva, decât să dea formelor gramaticale ale limbii elene o interpretare și semnificație logică. Propoziția, atât gramatical, cât și logic reprezintă o relație dintre termeni, însă cea gramaticală denotă un sens, pe când cea logică stabilește adevărul, sau falsitatea cunoștințelor printr-o relație de adecvare (corespondere, sau necorespondere) cu starea de fapt a lucrurilor. În afară de *teoria corespondenței*, mai există și alte modalități, ceva mai complexe, de stabilire a valorii de adevăr a propozițiilor logice – *contextual intuitiv, prin reguli speciale în logicile non-standard etc.*

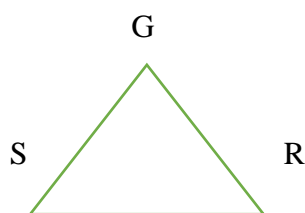
Pentru a ilustra relația dialectică dintre limbă și logică, pot fi examinate următoarele patru afirmații:

1. Soarele este o stea.
2. Soarele este centrul universului solar.
3. Soarele există
4. $2 \times 2 = 4$

Toate aceste patru propoziții au aceeași formă gramaticală, însă, din punct de vedere logic, în prima propoziție este exprimat o relație de incluziune dintre clase (clasa stelelor o include pe cea a soarelui), a doua propoziție este o tautologie, a treia redă faptul existenței, iar cea de a patra este o egalitate. Asta înseamnă că aceeași formă gramaticală are structură logică diferită. Deci, limba naturală este imperfectă pentru a reda sensul, existând în ea sinonime, omonime, supoziții tacite, context etc. De aceea, logica vine ca o structură de normare a limbajului, pentru asigurarea corectitudinii logice și operării cu argumente și demonstrații în întemeierea/dovedirea adevărului cunoștințelor. În acest context, cunoscutul logician român P. Botezatu, susține că „*limbajul este o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru construirea operațiilor logice*” [9, p. 22]. Este necesar, în sens logic, de formalizare a gândirii, adică de a crea așa tipare (forme) ca noțiunile, judecățile și raționamentele, relativ independente de conținutul gândirii, pentru a asigura certitudinea adevărului reflectat de aceste forme. Limbajele artificiale au drept scop de a furniza temeuri neunivoce pentru conceptele discursului științific.

Paradigma relației dintre gândire, limbă și realitate, generalizat, poate fi redată în forma unui «triumghi», în care corelează aceste trei concepte ontologice și gnoseologice:

- G - gândire
- S - simbol (cuvânt, propoziție)
- R - referință (obiect)

Deci, *corectitudinea* cunoștințelor se axează pe relația dintre simbol și gândire, *adecvarea* pe relația dintre gândire și referință și *adevărul* pe relația dintre simbol și referință. Limbile sunt diferite, iar logica e aceeași și, preponderent, datorită ei este posibilă traductibilitatea prin echivalarea sensului dintr-o limbă în alta.

Ar mai fi de menționat faptul că limba, ca și fenomen cultural, spiritual, se clasifică în *limbă populară* (uzuală), care funcționează la nivel de individ și tradiție, cu unele particularități dialectale, și *limba literară* (de cultură), care este mai flexibilă la schimbări volitive de către oamenii de cultură, sau prin activitatea de cercetare științifică. Schimbarea limbii are două cauze, afirmă Ioan Oprea în remarcabila lucrare *Lingvistică și filosofie*: „baza articulară (pronunția) și lămurirea mentală/psihică a cunoștințelor” [9, p. 133].

Același autor, menționând valoarea limbii, susține că „*forma principală a conștiinței individuale și sociale este conștiința lingvistică*” [9, p. 412]. În acest sens, este explicabil faptul că la originea mișcării de renaștere națională în R. Moldova a fost, preponderent, problemele ce țineau de destinul limbii naționale, limbii române, prin revenirea ei la grafia latină și consolidarea rolului ei în calitate de limbă oficială în stat, iar scriitorii și lingviștii sau aflat printre fruntașii acestei mișcări.

Nu am fi, probabil, mai convingători în cele expuse anterior, dacă n-am aminti și de unele probleme, care există în domeniul ontologiei limbii.

- În primul rând, exegeții în acest domeniu menționează următorul fapt: „*teza că toate propozițiile au sens doar datorită faptului că reflectă realitatea (se referă la ea n.n.) este nejustificată*” [9, p. 159]. Aceasta se întâmplă deoarece, după cum am mai spus și anterior, sensul se referă și la contextul uzual, extralingvistic, determinat de contextul real al comunicării sociale. Esența limbii e mai mult decât niște clișee, strict legate de obiecte. Acest lucru îl confirmă unul din reprezentanții consacrați ai semioticii, Umberto Eco, care afirmă următoarele: „*limbajul nestematelor este diferit, fiecare dintre ele vestește mai multe adevăruri, după felul cum este aleasă citirea lor, și după împrejurările și locurile în care apar. Și cine hotărăște care este modul de interpretare și care este contextul cel mai potrivit*” [5, p. 44).

- Propozițiile nu pot fi reduse la forma atomară (pur factuală) doar la enunțuri de tipul adevărat sau fals. Astfel modelul empiric al neopozitivismului a eșuat. Limbajul este mai larg în utilizare.

- Primele două probleme justifică, în bună parte, multiplele variante de definire a sensului, iar semantica, care este nucleul oricărui sistem lingvistic se reduce, preponderent, la sens.

Funcțiile limbajului în sistemul educațional

Educația este un fenomen foarte complex și întrunește multiple valențe de ordin social (intelectuale, morale, estetice, tehnologice și psiho-fizice) ce contribuie la stimularea idealului ființei umane ca obiect al educației, spre a fi și deveni un element activ al vieții sociale. Pentru a realiza această paradigmă, există un *sistem științific și didactic* care are drept obiectiv

exercitarea unor *activități formative*, instituționalizate în tipuri, forme și etape de instruire și educație.

Bineînțeles că științele educației constituie nucleul acestei activități. Arealul acestor științe este impunător, însă epicentrul acestui areal îl constituie Pedagogia și Psihologia, care determină conținutul instrumentarului educațional la nivel de forme și tehnici educative.

Un element esențial al acestui proces este *familia* cu acea contribuție de cei șapte ani de acasă, valoarea cărora, în condițiile imigrației masive și tehnologizării intense a tuturor sferelor de comunicare, se diluează considerabil.

Ce rol au limba și limbajul științific în toată această activitate, și dacă au, care sunt funcțiile lor în educație? Diferența dintre termenii *limbă* și *limbaj* constă în faptul că limba este o entitate logică mai generală, provenită istoric, natural, cu caracter național, iar limbajul este limba aplicată într-un domeniu al cunoașterii (limbaj științific, matematic, de programare etc) .

Astfel, în funcția de comunicare, limba generează conținutul *discursului didactic*, adică se transformă în limbaj pedagogic, limbaj în domeniul fizicii, istoriei, filosofiei, informaticii, filologiei etc, științe care operează cu o serie de concepte, noțiuni și termeni specifici domeniului. Performanța cunoașterii, instruirii cu ajutorul limbajului, depinde foarte mult de competențele lingvistice generale, chiar și în același domeniu specific al matematicii, care operează cu expresii simbolice, limba naturală contribuie substanțial la înțelegerea mai profundă a conținutului materiei predate.

Eminescu în acest context, afirma că doar o persoană din zece dispune de *intelență lingvistică*. Este o concluzie, probabil, mai mult bazată pe intuiție, pentru că nu există o metodologie și indicatori, care ne-ar permite să efectuăm adecvat acest studiu, poate doar parțial, prin bogăția vocabularului, corectitudinea exprimării, flexibilitatea și creativitatea gândirii exprimate verbal, sau scris. Însăși sintagma *intelență lingvistică* poate avea mai multe sensuri, inclusiv, parțial și cel ce ține de aplicarea coeficientului IQ, care, însă, dispune de indicatori de evaluare.

Din punct de vedere epistemologic, educația se preocupă de natura cunoașterii și de felul cum sunt organizate și predate cunoștințele științifice. Amploarea acestui aspect îl subliniază cunoscutul filosof brazilian al educației, A. Niskier: „*este o concepție a adevărului și a libertății față de ceea ce este predat*” [8, p. 44]. Aspectul epistemologic se orientează spre o gândire analitică, concentrată asupra semnificației cuvintelor. În acest context, sunt analizate noțiuni fundamentale de cauză, judecată, egalitate de șanse, de exemplu, pentru a evalua sensul lor și chiar incoerențele ce pot apărea. Termenii esențiali ai limbajului pedagogic - învățământ formal, informal, curriculum, proiect didactic, tehnologii educaționale, competențe, abilități, atitudini, școală prietenoasă copilului etc, sunt examinați în privința semnificației lor, deoarece acestea pot fi devalorizate, dacă sunt scoase din contextul lor inițial.

În dimensiune valorică morală, intelectuală, de exemplu, educația abordează natura omului, sau existența elementelor socio-culturale care o afectează – criza familiei moderne, repercusiunile tehnologizării educației, fragmentarea gândirii analitice, diminuarea valorii culturii lingvistice, a culturii literare, artistice autentice etc. Dezvoltarea gândirii critice nu totdeauna e orientată spre o analiză eficientă și evaluare justă a fenomenelor sociale negative – lipsa culturii ecologice, culturii comunicării bazată pe respect și bunăvoință, autoapreciere adecvată. Adesea schimbările, reformele în educație se referă, prioritar, la aspecte ce țin de structură și eficiență și mai puțin la ceea ce ține de conținutul, profunzimea cunoștințelor,

creativitate. Formele de evaluare devin tot mai standardizate prin diverse teste cu variante de răspuns, se diminuează aspectul oral, dialogal al evaluării pe viu. În general, noțiunea de *măiestrie pedagogică* se îndepărtează de principiul că educăm, preponderent, nu atât prin ceea ce spunem informativ, cât prin ceea ce suntem ca personalitate didactică.

Aceste carențe au, ca regulă, și un impact negativ referitor la formarea competențelor lingvistice. Totodată, este de bun augur faptul că, în domeniul organizării și proiectării didactice au apărut noi structuri și forme, cărora le corespund și înnoiri terminologice – ciclul de studiu, licență, masterat, doctorat, studii la distanță, credite transferabile, contact direct, studiu individual, finalități de studii, precondiții, strategii de evaluare, mobilitate academică, etc. Pe de o parte, este îmbucurător și faptul că se înnoiește vocabularul limbajului uzual al cadrelor didactice cu acești și alți termeni noi, dar, pe de altă parte, e regretabil că adesea se mai vehiculează în mediul pedagogic și cel al studenților unele expresii greșite, adesea calchieri din alte limbi, precum ar fi – auditoriu, în loc de sală de studii, aulă; pereche, în loc de două ore; citesc lecții, în loc de am prelegeri; dau examen, în loc de susțin; seminare, în loc de seminarii; feedback, în loc de răspuns; content, în loc de conținut etc. Același fenomen uneori se atestă, din păcate și în ordonarea stilistică a discursului didactic, în care apar cuvinte și fraze calchiate, preponderent, din limba rusă.

În concluzie, ținem să formulăm unele sugestii privitor la condițiile și acțiunile care, în opinia noastră, ar favoriza și facilita funcționarea corectă și eficientă a limbii în sistemul educațional.

- Ar fi, probabil, necesare din partea organelor de resort, unele reglementări juridice și metodice care ar viza sfera funcționării în societate a limbii naționale, inclusiv în sfera educației. În cadrul concursurilor la diverse posturi, inclusiv didactice să fie aplicat un indicator ce ține de abilitatea lingvistică.
- Să fie concretizate semantic și utilizate în managementul educațional, și în cel ce ține de activitatea didactică la nivel de catedră, facultate și universitate categoriile - *ideal lingvistic, viziune lingvistică, etalon lingvistic și personalitate dotată cu competențe lingvistice*.
- În cadrul cercetării în pedagogie și psihologie ar fi benefic să fie studiată corelația dintre abilitățile lingvistice native și formate, achiziționate educativ.
- A pune în aplicare de rând cu studiul organizat al limbii și activități extra curriculare – artistice, cercuri literare, discuții și alte activități cognitive și comunicative.
- În cadrul studiului limbii la diferite nivele să se țină cont de trei etape - *acumulativă, de studiu aprofundat și de interpretare*.
- La nivelul universitar al studiului profesional al limbii se vor aplica tradiționalele criterii – cunoștințe, competențe, abilități de comunicare, integrare și aspectul atitudinal valoric

Limba este un organism viu, în permanentă schimbare, în concordanță cu noile realități socio-lingvistice. Acest dinamism este benefic limbii și utilizatorilor ei. Ar fi bine să nu pierdem în cadrul acestui proces istoric complex multe dintre achizițiile valorice ale limbii, să păstrăm caracterul și tradițiile naționale, inclusiv în domeniul educațional.

BIBLIOGRAFIE

1. ARISTOTEL. *Metafizica*, ed. a III- a, revăzută, Ed. Humanitas, 2021, 369 p. ISBN 973-9945-252-6.
2. COȘERIU, E. *Filosofia limbajului* (fragment), revista Limba Română, nr.10, Chișinău, 2002, p.146-150, ISBN 0235-9111.
3. DEVITT S; M, STRELNY, K., *Limba și realitate, o introducere în filosofia limbajului*, ed., Polirom, 2000, 304p. I.S.B.N. 973-683-500-6.
4. *Evanghelia după Ioan*, 1.1, Noul Testament, ed. Gideons Internațional, 1990, 220p. ISBN UBS EPF 1990-25M-25301, p.113.
5. ECO, U. *Numele trandafirului*, ed. Polirom, 2010, 497p. ISBN 978-973-46-1781-4.
6. IVĂNESCU, G, *Istoria limbii române*, Iași,1980, 488 p. ISBN 974-93671-6-4.
7. КОЗЛОВА, М, *Философия и язык*, изд. Мысль, Москва, 1971, 252 с. ISBN 1-5-1 51-72.
8. NISCHIER, A, *Filosofia educației*, ed. Economică, București, 2000, 368 p. ISBN 973-590-270-2.
9. OPREA,I, *Lingvistică și filosofie*, Institutul European, Iași, 1992, 325 p. ISBN 973-95-671-9-3.
10. STATI, S; Marcus, S; Popa, C; Enescu, Gh; Boboc, Al; *Limba, logică, filosofie*, ed. Științifică, București, 1968, 260 p. ISBN A10692.
11. WALD, H, *Structura logică a gândirii*, ed. Științifică, București, 1962, 239p. ISBN A00910/962.

BIBLIOTECA MĂNĂȘTIRII HÂRBOVĂȚ ÎN SISTEMUL DE VALORI BIBLIOFILE

LIBRARY OF HARBOVĂȚ MONASTERY IN THE BIBLIOPHY VALUES SYSTEM

*Galina Bodareu, lector universitar,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

*Galina Bodareu, univ. lecturer,
„Ion Creanga”SPU from Chisinau
ORCID: 0000-0003-3328- 4110*

CZU: 026:271

DOI: 10.46728/c.v3.25-03-2022.p139-144

Abstract

Hârbovăț Monastery is a spiritual center of Christianity in the Republic of Moldova. A beautiful collection of books has been preserved here. The monastery has a special history. It was founded in 1730 by the boyar Constantin Carpuz, but according to some historians the monastery has existed since the 17th century. Knowledge of history and culture develops society and creates national consciousness. In the library of this monastery are kept printed books in several printing centers: Chisinau, Bucharest, Iasi, Ramnic, Buda, Neamt Monastery, St. Petersburg, Brasov, Sibiu, Blaj, Buzau. This fact demonstrates the spiritual value that the Hârbovăț monastery had in different historical periods. Through its bibliophile treasure, the monastery contributed to the spread of book knowledge and moral values in society.

Key-words: Hârbovăț monastery, scholarly values, Romanian spirituality, religious literature, national consciousness.

Cunoașterea și valorizarea istoriei și spiritualității vieții și culturii mănăștirilor din Republica Moldova este o problemă importantă în cercetarea istorică. Ele constituie elemente esențiale în formarea conștiinței de neam și de comportament civic. Mănăștirile rămân a fi centre de cultură spirituală și de identitate religioasă a creștinilor, care reflectă influența